

Meerjaren inkomensnota, het FNV Inkomensbeleid

Inleiding

Deze inkomensnota gaat over het hoe de FNV denkt over zaken die gaan over inkomen maar niet in de cao geregeld worden. De Arbeidsvoorwaardenagenda 2024 die wel ingaat op de cao's is [hier](#) te vinden.

Leefbaar loon

De basis voor het FNV-inkomensbeleid is een leefbaar loon zoals dat gedefinieerd is door de Organisatie van Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO). Een loon dat ten minste voldoende is om in de basale levensbehoeften van de werknemers en hun gezinnen te voorzien, wordt meestal omschreven als een leefbaar loon. De International Labour Organisation (ILO) omschrijft leefbaar loon als volgt: *een loon dat voldoende is om te kunnen voorzien in de basisbehoeften van een gezin van gemiddelde grootte in een bepaalde economie*. Dit betekent dat een werknemer zich in ieder geval eten, huur, gezondheidszorg, scholing, kleding en vervoer kan veroorloven en in staat is om te sparen. Voor de FNV betekent een leefbaar loon ook dat het voldoende moet zijn om zonder verdere toeslagen of subsidies de (sociale) huur, de zorgkosten en de lokale belastingen te betalen. Leefbaar loon is een belangrijk mensenrecht, ook omdat het niet-betalen van een leefbaar loon vaak negatieve gevolgen heeft voor andere mensenrechten zoals vrijwaring van kinderarbeid, een veilige en gezonde werkplek, overwerk en vrijheid van vakvereniging. Helaas verdienen ook in Nederland nog mensen een niet-leefbaar loon, of moeten ze rondkomen van een uitkering die niet voldoet aan deze criteria.

Heel veel zaken waar de FNV dagelijks mee bezig is, hebben te maken met het maandelijks inkomen van mensen in Nederland en wat er gebeurt met je inkomen als je je baan verliest of als je ziek wordt. Op uitkeringen wordt regelmatig bezuinigd en het inkomen nu en de kansen van jongeren op een goed inkomen in de toekomst zijn veelal slechter dan die van hun ouders. In deze Inkomensnota staat hoe wij als FNV vinden dat er moet worden omgegaan met deze wereld van verschil, zodat iedereen een menswaardig bestaan kan hebben.

Dit inkomensbeleid komt tot stand in een periode waarin steeds meer leden, door verschillende oorzaken, hun inkomen onder druk zien staan. Maar liefst 42% van de gezinnen had in 2022 te maken met betalingsproblemen en 14% van de huishoudens staat maandelijks of altijd rood. Inkomensproblemen hebben een negatief effect op de gezondheid van mensen en zorgen voor veel minder levensgeluk. De naweeën van een coronabesmetting houden het inkomen van een grote groep die blijvende klachten heeft overgehouden, in zijn greep. De inflatie is op een structureel hoger niveau komen te liggen dan we de afgelopen jaren gewend waren en knaagt aan steeds meer inkomens. Eerst kon dat nog worden toegeschreven aan hogere energieprijzen, maar inmiddels is duidelijk dat veel bedrijven hun prijzen meer dan noodzakelijk hebben verhoogd om extra winst te kunnen maken. Deze graaiflatie brengt mensen in armoede en verhoogt de winsten van bedrijven verder. Het minimumloon is door de overheid extra verhoogd in 2022 maar heeft nog lang niet het gewenste niveau bereikt; bovendien verdienen veel jongeren onder de 21 jaar, geen volwaardig minimumloon. Zelfstandig wonende jongeren met een onvolwaardig minimumloon komen dan ook maandelijks honderden euro's tekort. Veel uitkeringen in het Nederlandse sociale zekerheidsstelsel kennen onduidelijke en harde voorwaarden die mensen die er recht op hebben achterlaten met een veel te laag en onzeker inkomen. De Wet werk en Inkomen naar arbeidsvermogen (WIA) in zijn huidige vorm is daar een goed voorbeeld van omdat mensen met een inkomen ver onder het bijstandsniveau moeten rondkomen.

Op veel punten moet het inkomensbeleid van de overheid op de schop. Ons sociaal zekerheidsstelsel zou moeten voorzien in een inkomen dat voorkomt dat mensen in armoede moeten leven. Maar na

jaren van bezuinigingen en onverschilligheid vanuit de politiek is dit helaas steeds vaker wel het geval. Huishoudens met een laag inkomen, een uitkering of een beperkt pensioen kunnen de oplopende inflatie niet meer dragen. De coronacrisis heeft ons weer laten zien dat de kansen niet gelijk verdeeld zijn in Nederland. Grote groepen in onze samenleving staan op een achterstand die ze nauwelijks kunnen inhalen. Ondanks het breed gedeelde gelijkheidsideaal in onze samenleving is de plek waar je wieg staat nog steeds bepalend voor de kansen en het inkomen dat je krijgt in je leven.

De situatie in Nederland is in de tweede helft van 2023 flink veranderd. Het kabinet-Rutte IV is demissionair en op 22 november zijn er verkiezingen voor de Tweede Kamer. Een demissionair kabinet neemt geen nieuwe ingrijpende besluiten meer. Een volgend kabinet laat door de formatie nog even op zich wachten, evenals de noodzakelijke aanpassingen in onze sociale zekerheid.

De FNV zet zich in om het inkomen van de leden te verbeteren, armoede te voorkomen en gelijke kansen voor ons allemaal te realiseren. Dat doen we door recht te zetten wat scheef is.

Deze meerjareninkomensnota loopt parallel aan het meerjarenbeleid van de FNV en is een levend document: politieke en andere omstandigheden kunnen aanleiding geven tot tussentijdse wijzigingen. Waar nodig passen we het document aan in overleg met de commissie Sociale Zekerheid van het FNV Ledenparlement, en - bij majeure wijzigingen - het gehele Ledenparlement. Naast deze meerjarennota wordt per jaar een speerpuntennotitie gemaakt: de belangrijkste focuspunten voor het komende jaar. Het hebben van speerpunten betekent niet dat de overige zaken uit de meerjarennota niet opgepakt worden. Dit wordt gedaan met een uitvoeringsagenda die onderwerp van gesprek zal zijn met de LP-commissie Sociale Zekerheid.

Wat gaan we doen?

Het inkomensbeleid van de FNV staat vol ambitie voor Nederland vanuit het perspectief van de FNV. Het liefst willen we al die ambitie direct omzetten in een beter inkomen en gelijke kansen voor iedereen. Veel maatregelen die onze inkomens bepalen zijn afhankelijk van politieke besluiten door met name politiek Den Haag en bij de gemeenten. Die besluitvorming kost tijd en is vaak afhankelijk van de politieke wind die er waait. Daarom brengt de FNV vanuit het inkomensbeleid jaarlijks een aantal speerpunten naar buiten die dat jaar de volle aandacht van de FNV krijgen. Op die manier gaan we met gerichte acties, demonstraties en extra lobby-inzet er voor zorgen dat die speerpunten daadwerkelijk gerealiseerd gaan worden.

Door de val van het kabinet in de zomer van 2023 zijn veel zaken rond het inkomen van mensen onzekerder dan ooit. De FNV heeft een eigen koers en gaat onverminderd voort met het realiseren van een goed en zeker inkomen voor al haar leden.

Inkomensbeleid in tijden van oplopende inflatie, snelle reparatie van acute problemen

Er valt veel recht te zetten in Nederland wat scheef is op het gebied van inkomen. Maar sinds het najaar van 2021 is er een acuut probleem bijgekomen dat het inkomen van veel mensen ernstig onder druk zet. De oplopende inflatie en met name de oplopende prijzen van energie en levensmiddelen confronteren velen met pijnlijke keuzes die gemaakt moeten worden. De prijzen van boter, brood, koffie, pasta en vele andere basale eerste levensbehoeften zijn door bedrijven meer verhoogd dan de stijgende energiekosten rechtvaardigen. Deze graaiflatie zorgt voor voedselprijzen die soms op slinkse wijze met wel meer dan 20% zijn toegenomen. Werknemers die elke dag met de auto naar hun werk gaan, leggen hier steeds meer op toe door de gestegen brandstofkosten. Gezinnen met een lager inkomen geven relatief gezien veel meer uit aan eerste levensbehoeften en ervaren daarmee een veel hogere inflatie. FNV-onderzoek onder 20.000 leden heeft laten zien dat 38% niet meer rondkomt, 65% de verwarming vaker uitzet en 17% niet meer naar de dokter gaat. Met lonen die achterblijven bij deze inflatiecijfers, zijn verbetering van inkomensregelingen urgenter dan ooit.

De FNV ziet daarbij uiteraard een belangrijke rol voor de overheid, maar wijst in de eerste plaats naar werkgevers en hun opstelling aan de cao-tafel. Zij hebben daar een maatschappelijke rol te vervullen en moeten niet alleen naar hun eigen winst kijken.

Graaiflatie, hoe werkgevers in onzekere tijden megawinsten maken over de rug van de consument

Bedrijven hebben, uitzonderingen daargelaten, de stijgende grondstofprijzen tot nu toe snel omgezet in veel hogere prijzen voor de consument om hun winstmarges te behouden. Waar consumenten het moeilijk hebben, maken bedrijven megawinsten. De prijzen worden met forse stappen extra verhoogd en de inhoud van verpakkingen wordt verlaagd. Dat kunnen bedrijven doen zonder bang te zijn voor hun omzet, omdat het hierbij vooral draait om eerste levensbehoeften die duurder worden. De zogenaamde prijselasticiteit van deze producten is laag, een hogere prijs van brood leidt niet direct tot minder verkochte broden. Iedereen moet immers eten. Dit graaigedrag van bedrijven heeft de inflatie onnodig opgedreven; hierdoor worden de lasten van de hogere inflatie gedragen door de consumenten, zonder dat het bedrijfsleven een eerlijk deel op zich neemt. Juist de kapitaalkrachtige bedrijven moeten zich dit aanrekenen. Zelfs de president van de Europese Centrale Bank Christine Lagarde ziet dit gebeuren en spreekt er schande van omdat het de hoge inflatie ongrijpbaar lijkt te maken. Lijkt, want er is wel degelijk iets aan te doen als we het met elkaar willen.

Ten eerste hebben we in Nederland de Prijzenwet, die omvat wet- en regelgeving met betrekking tot de prijzen van goederen en diensten. De overheid kan bepaalde maatregelen nemen indien er naar haar oordeel als gevolg van een *zich plotseling voordoende noodsituatie van de nationale economie, veroorzaakt door een of meer schoksgewijs optredende factoren*, sprake is van een zodanig versnellende inflatie dat dit noodzakelijk is. Of indien er aanwijsbare omstandigheden zijn, op grond waarvan de overheid kan vermoeden dat een dergelijke versnellende inflatie zal ontstaan. Dat zijn de volgende maatregelen:

- a. Een maximale prijs vaststellen;
- b. Voorschriften geven betreffende het voeren van een administratie waaruit de vorming blijkt van de prijzen.

Daarnaast kennen we in Nederland de Autoriteit Consument & Markt (ACM). De ACM heeft tot taak eerlijke concurrentie te bevorderen en consumentenbelangen te beschermen. De ACM heeft een breed werkterrein en houdt toezicht op verschillende sectoren van de Nederlandse economie, waaronder telecommunicatie, energie, vervoer, zorg, financiële dienstverlening en mededinging.

Hoewel het er vaak bij inschiet omdat de ACM onvoldoende middelen en mogelijkheden heeft is het een nadrukkelijke taak van de ACM om toezicht te houden op de naleving van consumentenwetgeving en op te treden tegen oneerlijke handelspraktijken.

Nu bedrijven nadrukkelijk laten zien zelf geen verantwoordelijkheid te nemen in het beheersen van hun prijsstijgingen en alleen geïnteresseerd zijn in hogere winsten, moet de overheid ingrijpen met de middelen die zij heeft om de prijzen weer op een acceptabel niveau te krijgen.

De overheid zou zich geen zorgen moeten maken over de winsten van het bedrijfsleven, maar om de inkomenspositie van consumenten. Het is de taak van de overheid het bedrijfsleven en de graaiflatie in toom te houden met alle middelen die ze daarvoor heeft.

Inflatiebeleid

De FNV wil dat de overheid haar inflatiebeleid gericht inzet om de huishoudens die het hardst geraakt worden door de oplopende inflatie te ondersteunen. Bij steeds meer gezinnen dreigt armoede door scherpe stijging van de kosten aan levensonderhoud een reëel probleem te worden. Als inkomens onder druk staan zijn het mensen met de lagere inkomens die de hoogste prijs moeten betalen. Om de koopkracht van deze groep te ondersteunen moeten zo snel mogelijk de volgende maatregelen worden doorgevoerd:

- Het wettelijk minimumloon (WML) met daaraan gekoppeld de uitkeringen en de AOW moet per direct worden verhoogd naar 60% van het mediaan inkomen in Nederland. De FNV heeft een stevige campagne voor een WML van € 14,- per uur gevoerd. Door de hoge inflatie en de oplopende loonstijgingen is het mediaan inkomen ook aan het oplopen en is € 14,- per uur niet meer voldoende om tot 60% mediaan te komen. € 16,- per uur als WML is voor de FNV het nieuwe streefbedrag voor 2024. Dat kan verder oplopen, dus de 60% mediaan blijft de richtlijn. Uitkeringen en AOW moeten volledig gekoppeld blijven.
- Werk aan een verdere ondersteuning van de energielasten voor mensen met lage inkomens. De FNV heeft samen met Milieudefensie en de Woonbond een voorstel gepresenteerd om gericht en eenvoudiger te compenseren via een aanvulling op de huurtoeslag. Daarnaast dringen we aan op een isolatieoffensief voor de meest tochtige huizen, zodat de energierekening zo snel mogelijk omlaag kan. Om een isolatieoffensief verder te stimuleren en direct iets te betekenen voor huurders met een slecht geïsoleerde woning, stelt de FNV voor om woningen met een energielabel onder C te bestempelen als woning met een gebrek. Op basis van dit gebrek kunnen huurders dan direct korting op hun huur aanvragen. Verdere aanscherping van de grens rond energielabel C in de toekomst is wenselijk.
- Veel huurders hebben te maken met te hoge woonlasten waardoor ze moeilijker rondkomen. De FNV vindt dat de kosten voor wonen naar een normaal niveau zouden moeten; dat is niet meer dan 25% van het inkomen. De bevrozing van de huren in de hele huursector is daarbij voorlopig noodzakelijk, dus nadrukkelijk ook in de vrije sector. De problemen met betaalbaarheid van huren treffen inmiddels ook de middeninkomens. Verhuurders mogen hun huur alleen nog verhogen indien de woning zeer energiezuinig is. De aangekondigde plannen van de minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening om een groter deel van de huurmarkt vanaf 2024 te reguleren, zijn daarbij een positief signaal.

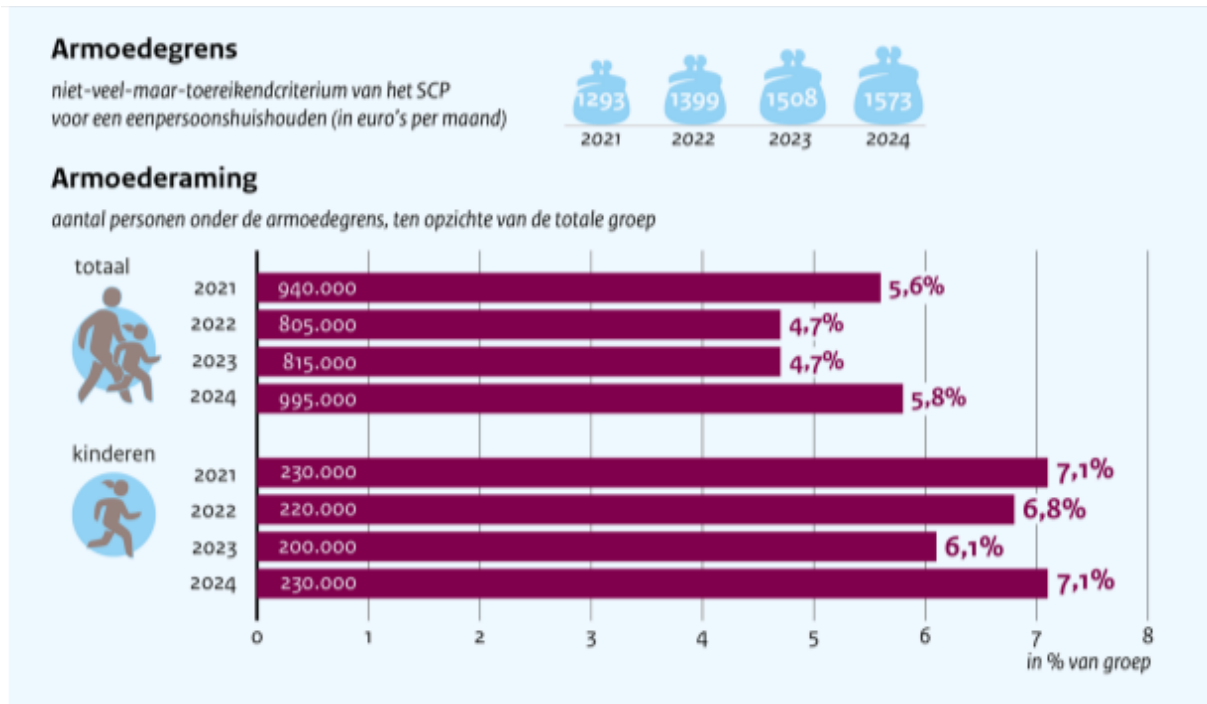
Als inkomens onder druk staan, zijn het mensen met de lagere inkomens die de hoogste prijs moeten betalen. Bezuinigingen op de sociale zekerheid wanneer armoede dreigt toe te nemen is onmenselijk. Wanneer de overheidsbegroting te maken heeft met tegenvallers dan moeten bezuinigingen op de sociale zekerheid te allen tijde voorkomen worden. Er zijn voldoende alternatieven voorhanden om de overheidsinkomsten te verhogen of de uitgaven te verlagen. Met

name het belasten van de hoge winsten van het bedrijfsleven de afgelopen jaren is daarbij een logische keuze.

Ook de medezeggenschap kan een belangrijke rol spelen in het kader van het herstellen van de balans tussen arbeid en kapitaal. We constateren dat de beloningen in de top van het bedrijfsleven sinds 2019 met 21% zijn gestegen. De FNV is dan ook van mening dat goedkeuring van de Ondernemingsraad benodigd zou moeten zijn om verhogingen/wijzigingen in de beloning van bestuurders van de betreffende onderneming door te voeren.

Nee tegen armoede, ja tegen inkomenszekerheid

Als er iets rechtgezet moet worden, is dat het feit dat in Nederland in 2023 815.000 mensen in armoede leefden. Dat aantal dreigt in 2024 zonder aanvullende maatregelen verder op te gaan lopen¹. Bijna een miljoen mensen hebben een inkomen dat onder de armoedegrens² ligt. Ook het aantal kinderen dat in armoede leeft dreigt in 2024 weer verder toe te nemen.

Armoede is daardoor een urgenter thema dan ooit. Nog te veel mensen in Nederland hebben een inkomen beneden de armoedegrens. En nog veel meer mensen hebben wel een inkomen daarboven, maar komen door de stijging van de vaste lasten en hogere prijzen in de winkels toch niet rond. Armoede in Nederland neemt schrijnende vormen aan. Mensen met een laag inkomen leven korter dan mensen met een hoog inkomen. Bijna 53.000 meisjes gaan weleens niet naar school, omdat ze geen geld hebben om menstruatiemiddelen te kopen. Samen met een aantal organisaties heeft FNV in een manifest opgeroepen menstruatiearmoede tegen te gaan³.

Werkenden in armoede

Het hebben van werk wordt steeds minder een garantie om niet in armoede te leven. Zo'n 220.000 werkenden hadden in 2020 een inkomen onder de armoedegrens. Ongetwijfeld is dit aantal nu volledig achterhaald. Met name werkenden die weinig uren werken en/of een laag inkomen hebben, flexwerkers en zelfstandigen lopen een groter risico op armoede. Als er wordt gekeken naar de migratieachtergrond dan lopen werkenden met een niet-westerse migratieachtergrond⁴ meer risico op een leven in armoede dan werkenden zonder een migratieachtergrond. De SER heeft in 2021 de verkenning "Werken zonder armoede"⁵ gepubliceerd. Hierin komt duidelijk naar voren dat de arbeidsmarkt niet voor iedereen goed werkt. Een harde constatering in deze verkenning is dat het

¹ <https://www.cpb.nl/sites/default/files/omnidownload/CPB-Raming-Centraal-Economisch-Plan-CEP-2023.pdf>

² <https://digitaal.scp.nl/armoedeinkaart2019/waar-ligt-de-armoedegrens/>

³ <https://www.fnv.nl/getmedia/ad723262-c818-4e1d-80f2-968006b824bf/Manifest-menstruatiearmoede-2-9-2021.pdf>

⁴FNV gebruikt liever niet meer de term 'niet-westerse migratieachtergrond, maar het onderzoek waar deze cijfers op zijn gebaseerd maakt daar nog wel gebruik van.

⁵ <https://www.ser.nl/nl/Publicaties/werken-zonder-armoede>

minimumloon te weinig garantie biedt om armoede te voorkomen. Het minimumloon is de laatste jaren achtergebleven bij de koopkrachtontwikkeling, waardoor herverdeling door middel van de toeslagen noodzakelijk is. En ditzelfde toeslagenstelsel faalt in de ondersteuning van mensen met lage inkomens. Het veroorzaakt zelfs armoede door mensen in financiële ellende te storten.

We zien dat jongeren, werknemers met een niet-westerse achtergrond en met een lager onderwijsniveau het snelst ontslagen worden en als gevolg daarvan zonder inkomen komen te zitten. In de meeste gevallen is dit veroorzaakt doordat deze groepen vaker een onzeker contract hebben. De FNV zet in op een eerlijke arbeidsmarkt die onzekere contractvormen uitbant. Lange termijn zekerheid over hun inkomen is voor veel mensen een voorwaarde om aan hun toekomst te kunnen werken.

Vrouwen lopen in Nederland een groter risico om in armoede te leven. Dit wordt met name veroorzaakt doordat vrouwen vaker in kleine deeltijdbanen werken. Slechts 53% van de vrouwen is financieel onafhankelijk, oftewel verdient uit werk een inkomen minimaal ter hoogte van het minimumloon. 1 op de 10 vrouwen wil graag meer uren werken. Maar vaak bieden werkgevers, bijvoorbeeld in zorg, detailhandel, schoonmaak en kinderopvang, alleen kleine contracten aan. Bovendien loont het ook niet altijd om meer uren te werken doordat toeslagen wegvallen. Ook zijn vrouwen oververtegenwoordigd in de bijstand: 57% van de bijstandsgerechtigden is vrouw.

Vrijwel in alle landen verdienen volwassenen het volwassen minimumloon. In Nederland is dit niet het geval en verdienen volwassenen tussen de 18 en 21 jaar een lager minimum(jeugd)loon. Eerder is de leeftijd voor het volwassen minimumloon verlaagd van 24 naar 21 jaar. Dit is een stap in de goede richting, maar in de ogen van de FNV een te kleine. Want alle volwassenen dienen als volwassenen betaald te worden.

- Werken in Nederland moet samengaan met een leefbaar loon. Om dat te bereiken, moet het wettelijk minimumloon naar 60% van het mediaan inkomen; dat betekent 16 euro per uur. Uiteraard met behoud van de koppeling met de AOW en andere uitkeringen.
- De FNV is van mening dat mensen vanaf 18-jarige leeftijd minimaal het volwassen minimumloon moeten verdienen.
- Flexwerk moet worden begrensd zodat structureel werk weer uitgevoerd wordt door werknemers met de zekerheid van een vast contract en een vast inkomen.
- De FNV wil dat het makkelijker wordt voor deeltijdwerkers om, wanneer zij dit zelf willen, hun uren uit te breiden. Werkgevers moeten grotere contracten aanbieden en meer uren werken mogelijk maken. Het is daarvoor nodig dat werk en zorgtaken eerlijker verdeeld worden tussen mannen en vrouwen en dat werkgevers ruimte bieden aan zorgtaken. De FNV is geen voorstander van een meerurenbonus.

Werkende zelfstandige

De overheid kondigt aan de zelfstandigenaftrek versneld af te bouwen tot 2030. Zelfstandigen worden gecompenseerd door verhoging van de arbeidskorting. Die compensatie zou een begaanbare weg kunnen zijn, op deze manier worden de lasten voor werknemers en zelfstandigen naar elkaar getrokken, zonder dat zelfstandigen daar de dupe van zijn. Tot op heden is de aftrek al wel een aantal keer afgebouwd zonder deze compensatie. De zelfstandige wordt nu dus gekort. De FNV is daar tegen en wijst erop dat het afbouwen van de zelfstandigenaftrek onderdeel moet zijn van een integraal pakket dat ook meer ruimte geeft aan collectief onderhandelen door zelfstandigen en zowel de arbeidsongeschiktheidsverzekering als de pensioenopbouw afdoende regelt. Zolang de overheid niet kan aangeven wanneer de noodzakelijke arbeidsongeschiktheidsregeling en de pensioenopbouw voor zelfstandigen zal worden geïntroduceerd, kan er wat de FNV betreft geen sprake zijn van versnelling van de afbouw. De middelingsregeling wordt per 2023 afgeschaft, zonder

dat dit voornemen in het coalitieakkoord zelf is toegelicht. Dat is zeer nadelig voor zelfstandigen met een wisselend jaarinkomen. De grootste groep die van deze regeling gebruikt maakt, zijn juist zelfstandigen. De FNV dringt erop aan de middelingsregeling te handhaven.

- Afbouw van de zelfstandigenaftrek kan alleen als het onderdeel is van een integraal pakket met ruimte voor collectief onderhandelen, arbeidsongeschiktheidsverzekering en afdoende pensioenopbouw.
- De FNV vindt dat zelfstandigen tariefafspraken moeten kunnen maken en adequaat beschermd moeten worden tegen arbeidsongeschiktheid.
- De val van het kabinet en het afsluiten van een nieuw regeerakkoord geven nieuwe kansen voor deze punten te lobbyen.

Thuiswerken en reizen voor eigen kosten?

Hoewel iedereen er van uitging dat thuiswerken een tijdelijk corona-gerelateerd fenomeen was, blijkt het inmiddels een blijvertje te zijn. Uit FNV-onderzoek onder bijna 5.400 werknemers blijkt dat veel mensen tevreden zijn over thuiswerken en dat deels willen blijven doen. Ruim 9 op de 10 werknemers geven aan behoefte te hebben aan meer zeggenschap over de werkplek. Zie hier: [Geef werknemers meer zeggenschap over waar ze werken - FNV](#) Wat ze graag willen afspreken met werkgevers? Niet alleen het recht om zowel thuis als op kantoor veilig en gezond te kunnen werken, maar ook een passende thuiswerkvergoeding.

Thuiswerken zorgt voor meer extra kosten voor de werknemer. Denk aan kosten voor verwarming, koffie, thee, toiletpapier en water- en elektriciteitsverbruik.

Fiscaal is er de mogelijkheid €2,13 per dag fiscaal vrij van je werkgever te krijgen als thuiswerkvergoeding. Werk je niet thuis dan kun je €0,21 per k/m aan reiskostenvergoeding krijgen (vanaf 1 januari 2024 wordt dat €0.22 per k/m) of de volledige OV kosten.

- Nu afwisselend thuis en op kantoor werken steeds meer de norm wordt moeten alle werknemers onafhankelijk van hun contract in aanmerking komen voor een reële vergoeding voor thuiswerken.
- De kosten voor woon-werk verkeer nemen steeds verder toe voor werkend Nederland. De fiscale verhoging van de reiskosten moet in alle cao's voor alle contractvormen als ondergrens gehanteerd worden.

Sociaal minimum

In totaal kwamen in 2020 de huishoudens onder de zogeheten lage-inkomensgrens 1,8 miljard euro tekort om geen risico meer te lopen op armoede. Daar is iets aan te doen. Het sociaal minimum voldoet al jaren niet meer om mensen met de laagste inkomens bestaanszekerheid te garanderen. De bijstand is te laag om van rond te komen, zoals eerder ook al is geconstateerd door de SER en door het Nibud. De overheid heeft een commissie ingesteld die het sociaal minimum gaat herijken en wil bekijken wat minimaal nodig is om menswaardig van rond te komen. In juni 2023 kwam de commissie met haar advies, dat inhield dat het minimum met 150 tot 200 euro omhoog zou moeten. De FNV pleit ervoor dat de koppeling van het sociaal minimum aan de stijging van het minimumloon gehandhaafd blijft. De overheid heeft de uitkeringen die gekoppeld zijn aan het wettelijk minimumloon (WML) mee laten stijgen met de extra stijging van het WML in 2022, maar door de afbouw van de dubbele heffingskorting te versnellen zijn bijstandsgerechtigden er veel minder op vooruitgaan dan de stijging van het WML kan compenseren.

De voorgenomen korting op de jonggehandicaptenkorting is gelukkig van tafel, mede door de protesten van de FNV daartegen.

In meer algemene zin is de FNV van mening dat niet alleen werkenden, maar ook uitkeringsgerechtigden en gepensioneerden recht hebben op de automatische prijscompensatie die we ook voor de werkenden eisen. De FNV gaat onderzoeken of en zo ja hoe dit vormgegeven kan worden.

Daarnaast is het ook nodig dat we als FNV aandacht hebben voor de zorgwekkende inkomenspositie van Nederlanders in alle gemeenten van het koninkrijk; dus ook die in de Caraïbische gebiedsdelen.

Gemeentelijk armoedebeleid

Gemeenten hebben een belangrijke rol in het bewaken van het sociaal minimum en het voorkomen van armoede. Doordat het sociale minimum in Nederland allang niet meer voldoende is om armoede te voorkomen, moeten gemeenten steeds meer ondersteuning bieden aan mensen met een laag inkomen. Dan gaat het met name om uitkeringsgerechtigden, maar ook om werkenden met een laag inkomen. Gemeenten mogen zelf de inkomensgrenzen voor deze ondersteuning bepalen. Dit heeft grote gevolgen voor de inkomenspositie van bewoners van gemeenten. In de ene gemeente kan de grens voor kwijtschelding voor gemeentelijke belastingen veel lager liggen dan bij andere gemeenten. De FNV vindt het zorgelijk dat de inkomensgrenzen zo kunnen verschillen tussen verschillende gemeenten. De FNV is van mening dat de inkomensgrenzen voor gemeentelijke ondersteuning naar 150% van het wettelijk sociaal minimum moeten worden opgetrokken voor alle gemeenten⁶.

- De FNV pleit, in lijn met de voorstellen voor een hoger minimumloon, voor een verhoging van het sociaal minimum. De volwaardige koppeling van het sociaal minimum aan de stijging van het minimumloon moet in stand blijven.
- De FNV wil dan ook geen versnelde afbouw van de dubbele heffingskorting en wil deze bezuiniging op de bijstand juist schrappen.
- De FNV wil een herziening van de Wajong langs de lijnen die door de FNV-werkgroep Wajong zijn vastgesteld in 'de ideale Wajong'⁷.
- De FNV wil dat mensen die van minder dan 150% van het wettelijk sociaal minimum moeten rondkomen, geen gemeentelijke belastingen hoeven te betalen en aanspraak moeten kunnen maken op ondersteuning vanuit de gemeente.
- De FNV wil dat gemeenten veel ruimhartiger gebruik kunnen maken van voorzieningen als bijzondere bijstand voor onvoorziene, noodzakelijke medische kosten.
- Mensen in de schuldsanering krijgen per week minder dan het sociaal minimum om van te leven. In de praktijk is dat 50 euro per week om van te leven en 10 euro extra voor iedere persoon in het huishouden. Dat budget is al te karig om in normale omstandigheden van rond te kunnen komen, laat staan nu, terwijl de kosten voor boodschappen de pan uitrijzen. De FNV vindt dat dit bedrag aangepast moet worden en dat gemeenten daarvoor voldoende budget moeten ontvangen.

Sociale zekerheid

Goede werkloosheidsregelingen moeten blijven

Werknemers die werkloos worden moeten kunnen blijven vertrouwen op een basissysteem van sociale zekerheid. Het huidige vangnet biedt dat nog in enige mate. Verdere versoering is niet aan de orde. Enkele verbeteringen zijn wel noodzakelijk. Drie belangrijke punten zijn:

- De WW
Hoogte en duur van de WW worden kan niet verder worden aangetast. Het huidige niveau is echt de ondergrens en eigenlijk daaronder (zie hieronder 'WW-reparatie'). De kwaliteit van dienstverlening voor WW'ers moet beter. Er moet meer aandacht komen voor oudere

---

⁶ <https://www.fnv.nl/nieuwsbericht/sectornieuws/uitkeringsgerechtigden/2021/10/fnv-presenteert-plan-voor-lokale-armoedebestrijding>

⁷ [de-ideale-wajong-fnv-uitkeringsgerechtigden.pdf](#)

werkzoekenden en zieke en arbeidsongeschikte WW'ers. Voor zover deze groep al in de WW hoort te zitten en niet in de WIA.

- De WW-reparatie
De huidige WW, maximaal 2 jaar, is te kort. Vandaar dat FNV zich inzet voor verlenging van de WW-rechten tot de oorspronkelijke drie jaar en twee maanden via cao-afspraken. De private oplossing via de SPAWW is een veel voorkomend instrument, maar ook andere oplossingen zijn mogelijk. Echter nog niet overal is deze aanvulling geregeld. Ongeveer een kwart van de werknemers heeft deze aanvulling in 2023 nog niet. De FNV blijft zich inzetten voor de reparatie van "het derde WW-jaar" voor iedereen.
- De IOW
Dankzij de FNV is de IOW met nog vier jaar verlengd tot 2028. De IOW is een uitkering voor werklozen die op de eerste werkloosheidsdag 60 jaar en 4 maanden of ouder waren en waarvan de WW-uitkering is afgelopen. De IOW is een ultiem vangnet voor oudere werkzoekenden die geen kans krijgen op de arbeidsmarkt. Deze uitkering is voor deze groep het enige verschil tussen óf met enige moeite de eindjes aan elkaar knopen en toch in ieder geval met nog een klein leefbaar inkomen je pensioen halen, óf moeten leven in armoede, op kosten van je partner of het vermogen dat in je huis zit. De FNV vindt daarom dat de IOW een structureel karakter moet krijgen en zeker niet afgeschaft moet worden, ook niet in 2028.

In het verleden was er een tijdelijke regeling voor premievrije pensioenopbouw voor werklozen. De FNV wil de mogelijkheden bekijken hoe een dergelijke regeling opnieuw kan worden vormgegeven en gefinancierd.

Participatiewet en regelvrije bijstand

De Participatiewet is mislukt en heeft niet geleid tot het bieden van meer werk aan mensen tot wie de arbeidsmarkt een afstand heeft. De Participatiewet faalt in het borgen van de grondwettelijke plicht tot het garanderen van bestaanszekerheid voor mensen die van de bijstand afhankelijk zijn. De plannen van de overheid halen de scherpe randjes van de Participatiewet af, maar schieten tekort om alle problemen op te lossen. De FNV pleit daarom voor een fundamentele herziening van de Participatiewet waarbij bestaanszekerheid wel wordt geborgd. De verplichte tegenprestatie moet afgeschaft worden en niet ingeruild voor een participatieplicht.

De kostendelersnorm moet volledig worden afgeschaft, omdat deze leidt tot armoede en in sommige gevallen zelfs tot dakloosheid. Deze norm, sinds 2015 ingevoerd, zorgt ervoor dat mensen die met elkaar in een huis wonen, gekort worden op de bijstandsuitkering die zij ontvangen. Inmiddels is de kostendelersnorm afgeschaft voor inwonenden onder de 27 jaar. Dit is een goede eerste stap, maar niet voldoende. De kostendelersnorm moet in zijn geheel verdwijnen.

Voor jongeren gelden zeer strenge bijstandsregels die onder de 21 bovendien terugslaan op de ouders. Alle jongeren onder de 27 moeten minimaal 4 weken wachten voordat ze recht hebben op een bijstandsuitkering. Voor jongeren onder de 21 gelden daarnaast lagere bedragen in lijn met het minimumloon. Bovendien verhaalt de overheid de uitkering voor jongeren onder de 21 mogelijk op de ouders. De FNV vindt dat ook jongeren tussen de 18 en 21 jaar recht moeten hebben op een volwaardige bijstandsuitkering net als dat het WML voor jongeren vanaf 18 jaar volwaardig moet zijn. Vier weken moeten wachten op een uitkering zonder de beschikking te hebben over financiële reserves is inhumain en moet stoppen.

Het is wrang en onacceptabel dat door het mislukken van de Participatiewet veel mensen met een arbeidsbeperking nog steeds langs de kant staan. De banenafpraak moet onverkort worden

uitgevoerd en de door de FNV bepleite sociale ontwikkelbedrijven moeten gestalte krijgen; het politiek draagvlak is er!

- De FNV wil dat de Participatiewet grondiger op de schop gaat dan de overheid nu van plan is. Het is niet genoeg om alleen de scherpe randjes van de Participatiewet af te halen.
- De FNV wil daarom dat bijverdienen in de bijstand mogelijk wordt zonder dat men daarvoor bestraft wordt, zeker voor mensen met een medische urenbepanking; de tegenprestatie moet volledig worden afgeschaft en niet worden ingeruild voor een participatieplicht.
- De FNV wil dat de kostendelersnorm in de bijstand volledig wordt afgeschaft, evenals de wachttijd van 4 weken voor jongeren onder de 27 jaar.
- De FNV wil dat de bijstandsuitkering fors wordt verhoogd en dat gestopt wordt met het versoberen van de bijstand door de afbouw van de dubbele heffingskorting. De Commissie Sociaal Minimum ondersteunt ons pleidooi in haar definitieve advies over het sociaal minimum. De koppeling met het WML moet in stand blijven. Ook jongeren tussen de 18 en 21 jaar hebben recht op een volwaardige (volwassen) bijstandsuitkering.
- Mensen met een beperking of chronische ziekte horen niet in de Participatiewet: het is niet reëel dat zij ooit kunnen leven van betaald werk. Zij voelen zich gevangen in de bijstand, omdat deze geen perspectief biedt. Het gaat om mensen die voor minder dan 35 procent arbeidsongeschikt zijn verklaard, mensen voor wie na 2015 de Wajong is afgesloten en bijstandsgerechtigden die op een later moment chronisch ziek zijn geworden. De FNV pleit voor een regeling die recht doet aan hun levenslange beperking en die bestaanszekerheid en perspectief biedt, bijvoorbeeld in de vorm van een regelvrije bijstand, zonder partner- en vermogenstoets.
- Garandeer het recht op werk voor mensen met een arbeidsbeperking via het FNV-plan voor Sociale Ontwikkelbedrijven. De FNV wil dat meer werkgevers, met name uit de overheidssectoren, zich houden aan de Banenafpraak.

Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen (WIA) pad naar armoede

De FNV heeft, samen met de andere vakbonden, naar aanleiding van de impact van de huidige WIA op het inkomen van mensen, een Witboek aan de leden van de Tweede Kamer aangeboden. In dit Witboek zijn de drie hardheden van de WIA beschreven die het inkomen bij arbeidsongeschiktheid bedreigen:

1. Het percentage van 35%

Men is er destijds vanuit gegaan dat de groep 35-minners slechts lichte beperkingen heeft en in dienst zou worden gehouden, maar door de systematiek van de WIA bevinden zich ook werknemers met substantiële of zelfs zware beperkingen in deze groep. Gevolg hiervan is dat werknemers met zware beperkingen die in de WW terechtkomen, nauwelijks geschikt werk kunnen vinden (gelet op hun beperkingen) en na afloop van de WW in de bijstand terechtkomen. Ook de International Labour Organization (ILO) heeft zich zeer kritisch uitgesproken over de ondergrens van 35% voor toegang tot de WIA. De FNV wil daarom een grens van 15% in plaats van 35%, in lijn met het MiddelLangeTermijnadvies (MLT) van de SER.

2. De veel te lage vervolgitkering

Wanneer de loongerelateerde uitkering afloopt en wanneer de uitkeringsgerechtigde niet in staat is om minimaal de helft van de restverdiencapaciteit⁸ te verdienen, is er alleen nog een veel te lage vervolgitkering. Deze bestaat uit een percentage van het minimumloon, variërend van 28% tot 50,75% van het minimumloon. Omdat het huidig minimumloon € 1.756,- per maand bedraagt, wordt het inkomen dan tussen de € 491 en € 891,17 bruto per maand, ver onder het sociaal minimum en de armoedegrens. Gevolg hiervan is dat het inkomen van betrokkenen aangevuld moet worden tot het sociaal minimum middels toeslagen of een aanvulling vanuit de bijstand. Zij komen hoe dan ook uit op het sociaal minimum en gelet op hun beperkingen zijn zij niet in staat om hieruit te komen of hier zelf iets aan te doen. Ook hierover heeft de ILO zich zeer kritisch uitgelaten. De vervolgitkering zou gekoppeld moeten zijn aan het inkomen voorafgaand aan de uitval.

3. De onbegrijpelijkheid van het CBBS

Het Claim Beoordelings- en Borgings- Systeem (CBBS), het systeem waarmee het UWV de mate van arbeidsongeschiktheid voor de WIA vaststelt, kent vele onduidelijkheden. Zo is de afstand tussen de in theorie geselecteerde functie en de praktijk enorm groot en te theoretisch. Verder sluit de belastbaarheid van de werknemer lang niet altijd aan bij de geselecteerde functie. De schatting dient reëler te zijn en dus minder theoretisch.

Op dit moment speelt ook het grote tekort aan verzekeringsartsen bij het UWV. Door dit tekort is een onaanvaardbaar lange wachtrij ontstaan voor de WIA-keuring. Inmiddels is de achterstand 17 weken. Werknemers verkeren al die tijd in onzekerheid en kunnen in veel gevallen niet verder. Zo kan een overstap naar een andere werkgever waar wel geschikt werk is, eigenlijk niet plaatsvinden (in verband met de rechtspositie van de werknemer). Hierdoor gaan kansen voor de werknemer verloren. Maar ook blijft vaag wat de positie is wanneer iemand, die wel (deels) bij de eigen werkgever werkt, in die wachtperiode uitvalt. Zo speelt de vraag wat dan de vast te stellen verdien capaciteit is.

Mensen met een WIA-uitkering en een Wajong-uitkering ontvangen over hun inkomen uit een uitkering geen arbeidskorting. De arbeidskorting is de afgelopen jaren flink toegenomen: van maximaal € 1.489 in 2010 naar € 4.260 in 2022. Arbeidsongeschikten kunnen hier geen aanspraak op maken waardoor het verschil in inkomen tussen werkenden en uitkeringsgerechtigden flink is opgelopen. De FNV vindt dat dit gerepareerd moet worden.

- De FNV wil een ondergrens van 15% in plaats van 35% voor toegang tot de WIA.
- De vervolgitkering moet drastisch omhoog om acute armoede te voorkomen.
- De praktische uitvoerbaarheid moet veel beter en het tekort aan verzekeringsartsen moet zo snel mogelijk worden opgelost.
- De arbeidskorting moet ook toegepast worden op arbeidsongeschikten.

Long covidfonds

Soms komt armoede uit een onverwachte hoek. Long covid is daar een goed voorbeeld van.

Binnen de cruciale beroepen die ons land draaiende hielden tijdens de coronapandemie, namen professionals in zorg & welzijn en onderwijs een extra kwetsbare plaats in. In beide sectoren wordt niet alleen gewerkt met collega's die besmet kunnen zijn, maar ook met patiënten, cliënten,

---

⁸ De restverdien capaciteit is een percentage dat uitdrukt hoeveel een zieke of arbeidsongeschikte werknemer nog kan verdienen (in een andere functie) nadat de ziekte is opgetreden. Lukt het na afloop van de loongerelateerde uitkering niet om tenminste 50% hiervan te verdienen, dan valt de uitkeringsgerechtigde terug op de vervolgitkering.

leerlingen en studenten. In de zorg gaat het vaak zelfs om de directe verzorging en verpleging van Covid-19-patiënten.

FNV Zorg & Welzijn en de AOb openden in 2022 meldpunten voor werknemers uit de zorg en het onderwijs om de grootte van de groep slachtoffers in kaart te kunnen brengen. De twee meldpunten samen ontvingen meer dan 6000 reacties van werknemers met long covid. Voor deze long covidpatiënten is het heel moeilijk om erkenning en een tegemoetkoming voor de gemaakte kosten te krijgen. Meer dan 1000 werknemers zijn inmiddels langer dan twee jaar ziek na een coronabesmetting en zijn hierdoor hun baan kwijtgeraakt. Ze leveren netto 30-50% van hun inkomsten in.

De overheid is medeverantwoordelijk voor wat er allemaal misging. Men was onvoldoende voorbereid op een pandemie, vaardigde richtlijnen uit die strijdig waren met eerdere richtlijnen en internationale normen en namen deze richtlijnen als uitgangspunt voor het toezicht van de Nederlandse Arbeidsinspectie (destijds Inspectie SZW), waarmee de Arbowet buiten spel werd gezet. Zorgmedewerkers moesten zorg verlenen zonder dat zij beschikten over de juiste beschermingsmiddelen. Bovendien is er wanbeleid gevoerd rond ventilatiesystemen in het onderwijs en de kinderopvang. De Staat heeft daarmee in strijd met het voorzorgsbeginsel gehandeld en niet voldaan aan de zorgplicht die op hem rust om passende maatregelen te nemen om het leven en de gezondheid te beschermen van de mensen die onder haar rechtsmacht vallen. Vele zorg- en onderwijsmedewerkers zijn op het werk besmet geraakt en lijden daar nu inkomensschade door. Met een tegemoetkoming uit een overheidsfonds moeten deze helden die hun gezondheid opofferden, eindelijk de erkenning voor hun situatie krijgen die ze verdienen. Er moet een tegemoetkomingsfonds van 150 miljoen euro komen voor werkenden in zorg & welzijn en het onderwijs die met long covid kampen. De FNV procedeert hier ook voor.

Uit onderzoek van de commissie-Heerts naar beroepsziekten blijkt dat werknemers vooral belang hebben bij een snelle financiële tegemoetkoming, zonder ingewikkelde rechterlijke procedures die vaak vier tot tien jaar kunnen duren. Dat er nu een regeling voorligt is te danken aan de inzet van de bonden en de niet-aflatende inzet van onze leden die ondanks hun beperkingen zijn blijven strijden voor een regeling. Helaas is het niet de regeling geworden waar we op hebben ingezet als FNV. De regeling komt veel te laat, is voor een té kleine groep, te korte periode en het bedrag is te laag. Een zeer teleurstellende regeling.

De FNV vindt dat een aantal punten aangepast moeten worden:

- Het is willekeurig wie er in aanmerking komt voor de regeling; bijvoorbeeld de jeugdzorgmedewerkers, receptionisten en hulpen in de huishouding worden uitgesloten, terwijl die wel in aanraking kwamen met besmette personen en er van hen verwacht werd door te werken in de crisis. De zorgketen van werkenden die zorgden voor de covidpatiënten is ruimer dan de minister in de regeling schetst. Verder is de nu voorliggende regeling uitsluitend gericht op de zorgmedewerkers. In ieder geval voor de medewerkers in de kinderopvang en het onderwijs dient ook een regeling te komen. Voor hen is er nu zelfs nog geen zicht op een regeling. De FNV wil een regeling voor heel 2020 in lijn met het advies van de Raad van State van 5 december 2022⁹. De Raad geeft aan dat de risico's voor de medewerkers pas met de start van de vaccinatiecampagne in 2021 echt werden verminderd. Ook de voorzieningenrechter in het kortgeding tussen de vakbonden en de Nederlandse Staat geeft aan

---

⁹ <https://www.raadvanstate.nl/actueel/nieuws/december/onverplichte-tegemoetkoming-zorg/@133231/w13-22-0198-iii-vo/>

dat de zorgmedewerkers uit héél 2020 op korte termijn duidelijkheid verdienen over een tegemoetkomingsregeling.

- De Eerste Kamer heeft in januari 2023 een motie aangenomen om 150 miljoen te reserveren, daarmee kan de tegemoetkoming hoger zijn dan de €15.000,- die nu voorligt en kan de groep ook uitgebreid worden.
- De regeling is veel te complex en gaat uit van wantrouwen. Zo moet een medewerker in de zorg zelf bewijzen intensief en langdurig contact gehad te hebben met een besmet persoon. Dit terwijl een eenmalig contact genoeg kan zijn om Covid-19 te krijgen en nu long covid te hebben.

De regeling is in de Tweede Kamer behandeld en lijkt daarmee vast te staan. Inmiddels heeft de FNV de eerste gesprekken gevoerd over het in gang zetten van een bodemprocedure om een betere en breder toepasbare regeling af te dwingen voor een grotere groep.

Long covid in de overige sectoren

Niet alleen werkenden uit zorg & welzijn en onderwijs zijn besmet geraakt met Covid-19 en hebben nu te kampen met long covid. Alleen zijn deze werkenden op hun werk besmet geraakt, waar de overheid medeverantwoordelijk was voor de maatregelen die zijn genomen op die werkplekken. Hierdoor heeft de Staat een verantwoordelijkheid richting deze werkenden. Inmiddels hebben ruim honderd werknemers zich gemeld bij FNV Bureau Beroepsziekten, dat de leden bijstaat bij het verkrijgen van een schadeloosstelling.

Ook in andere sectoren zijn werkenden besmet geraakt op hun werk. Wanneer werkenden van mening zijn dat zij ziek zijn geworden doordat de werkgever de zorgplicht heeft geschonden, dan kunnen zij individueel hun werkgever hiervoor aansprakelijk stellen. Dit zijn eindeloos lange procedures die vier tot tien jaar kunnen duren en soms nog langer, waarbij de werkende in eerst instantie moet aantonen op het werk blootgesteld te zijn en dat daardoor de ziekte kan zijn veroorzaakt. In sectoren zoals op Schiphol, in het openbaar vervoer, bij de politie, in de distributiecentra en de vleesverwerkende industrie is het voor werkenden vrijwel niet te doen om aan te tonen dat zij op het werk besmet zijn geraakt. Een eenmalig kortdurend contact kan voldoende zijn geweest om besmet te raken met Covid-19 en dit kan weer geleid hebben tot long covid.

In Nederland wordt er voor de WIA-uitkering geen onderscheid gemaakt tussen *risque professionnel* en *risque social*. Onafhankelijk waardoor je ziek bent geworden heb je recht op een arbeidsongeschiktheidsuitkering. Voor iedere werkende met long covid, die nu meer dan twee jaar ziek is, geldt dat er sprake is van een enorme inkomensachteruitgang en dat ze te maken hebben met de oneerlijkheid van de WIA, waarbij werkenden met een hoog inkomen voor een hoger percentage arbeidsongeschikt worden verklaard dan werkenden met exact dezelfde klachten, maar die daarvoor al een lager inkomen hadden. Het perspectief op herstel is voor deze mensen volstrekt onduidelijk. Zij hebben te maken met verlies van gezondheid, verlies aan inkomen en op dit moment geen toekomstperspectief, omdat niet bekend is hoe de ziekte zich verder zal ontwikkelen en of herstel mogelijk is.

Via de Stichting van de Arbeid is de FNV in gesprek met het ministerie van SZW over hoe de WIA zich verhoudt tot long covid.

Goede scholing ongeacht de plek van je wieg

Intergenerationele armoede, waarbij armoede overgaat van generatie op generatie, is ook in Nederland een probleem. Een kind dat in armoede opgroeit heeft een twee keer zo grote kans om later zelf ook in armoede te leven. Armoede gaat over veel meer dan alleen het hebben van weinig geld. Mensen met een laag inkomen leven gemiddeld 15 jaar korter in goede gezondheid en leven zo'n 6 jaar korter dan mensen met een hoog inkomen.

De kans om een 'hogere' opleiding te kunnen voltooien, is wanneer je in een gezin met een laag inkomen opgroeit aanzienlijk kleiner dan wanneer je in een gezin met een hoog inkomen opgroeit. Om iedereen echt gelijke kansen te bieden, moet je juist ongelijk behandelen en extra ondersteuning bieden. De FNV wil daarom:

- Inzetten op goede kindvoorzieningen van 0 tot 13 jaar die stapsgewijs voor alle kinderen toegankelijk gemaakt moeten worden, ook voor de kinderen van niet-werkende ouders.
- Investeren in verbetering van het onderwijs, met prioriteit voor het basis-, voortgezet en MBO-onderwijs.
- Tenminste een verdubbeling van de overheidsinvesteringen om laaggeletterdheid effectief te bestrijden. Want met 2,5 miljoen laaggeletterden in Nederland zijn structurele inspanningen nodig om laaggeletterdheid effectief te bestrijden.

Inkomensongelijkheid

Sinds 1975 is er in Nederland een wettelijk verbod op ongelijke beloning voor gelijkwaardig werk tussen mannen en vrouwen. Bijna 50 jaar later is er echter nog steeds sprake van 13% verschil in gemiddeld uurloon. De FNV pleit al langer voor een verbetering van de positie van vrouwen op de arbeidsmarkt en voor gelijke lonen. Om ongelijke beloning tegen te gaan wil de Europese Commissie grotere bedrijven verplicht stellen om hun beloningen transparant te maken, zodat eventuele beloningsdiscriminatie zichtbaar wordt; de FNV juicht dit toe. Met de EU-richtlijn in de hand wordt het beloningsbeleid in sectoren breed onder de loep genomen en waar nodig verbeterd. Invoering van door de FNV erkende functiewaarderingssystemen om ongelijke beloning tegen te gaan is daarbij een belangrijke stap. Maar daar blijft het niet bij, scherpere controle op de uitvoering van het beloningsbeleid en acties om foute uitvoering van beloningsbeleid recht te zetten gaan we niet uit de weg. Op die manier willen we gelijk-loon-voor-gelijk-werk voor iedereen bereiken.

Ook mensen met een migratieachtergrond hebben te maken met ongelijke beloning. Het CPB heeft onderzoek gedaan naar de inkomensverschillen tussen Nederlanders zonder migratieachtergrond en Nederlanders met een Surinaamse, Antilliaanse, Turkse of Marokkaanse achtergrond. Deze inkomensverschillen zijn aanzienlijk. Nederlanders met een migratieachtergrond werken vaker in laagbetaalde banen en in onzekere en/of kleine contracten. Ook de doorstroommogelijkheden zijn beperkter. En bij hetzelfde opleidingsniveau verdienen zij minder per uur dan Nederlanders zonder migratieachtergrond. Wanneer kinderen in gezinnen met hetzelfde inkomen opgroeien, krijgen kinderen met een migratieachtergrond later vaker een lager inkomen dan kinderen zonder migratieachtergrond. Voor een deel kan het beloningsverschil hier worden verklaard door het opleidings- en functieniveau, maar discriminatie in het onderwijs en op de arbeidsmarkt is hier ook een oorzaak van. Al tijdens de schoolcarrière krijgen kinderen met een migratieachtergrond te maken met discriminatie, bijvoorbeeld door lagere schooladviezen en stagediscriminatie. Dit moet hard worden aangepakt om alle kinderen ongeacht achtergrond daadwerkelijk dezelfde kansen te bieden. De FNV gaat zelf verder onderzoek doen om beter inzicht te krijgen naar ongelijkheid op sectoraal niveau.

- Ongelijk loon voor gelijk werk gaan we actief bestrijden met behulp van de EU-richtlijn beloningstransparantie.
- Discriminatie op de arbeidsmarkt en in het onderwijs leidt tot ongelijke beloning en moet worden aangepakt.

Inkomen studenten

De FNV is blij met de terugkeer van de basisbeurs. Deze basisbeurs maakt studeren voor een grotere groep bereikbaar. De FNV is echter wel van mening dat het gekozen bedrag van € 273,90 voor een uitwonende student en € 109,90 voor een thuiswonende student veel te laag is. Het is onbegrijpelijk dat de overheid een basisbeurs voorstelt die gezien de inflatie sinds 2015 van bijna 50%, fors lager is dan € 286,15, de hoogte van de basisbeurs in 2015. Het voorstel voor de hoogte van deze basisbeurs is dan ook onvoldoende. De FNV pleit voor een volwaardige basisbeurs die ervoor zorgdraagt dat alle studenten kunnen studeren, zonder zich diep in de schulden te hoeven steken.

Thuis- en uitwonende studenten zijn sinds 2015 gestimuleerd geld te lenen van de overheid om in hun levensonderhoud te kunnen voorzien. Door de lange periode van zeer lage rentes waren de consequenties daarvan voor de student duidelijk. Oplopende rentes op studieleningen vormen nu echter een directe langdurige bedreiging voor het besteedbaar inkomen van afgestudeerden. De FNV wil daarom dat studenten die de afgelopen jaren de dupe zijn geworden van het leenstelsel hiervoor adequaat worden gecompenseerd. Staande studieleningen moeten tegen 0% rente kunnen worden afgelost.

Het kunnen volgen van een stage is vaak onmisbaar voor het voltooien van de opleiding. Niet alle stagiairs krijgen een stagevergoeding. De FNV vindt dat je altijd een stagevergoeding moet ontvangen. Te vaak komt het ook voor dat stagiairs worden ingezet als 'normale' arbeidskrachten. Onderzoek in opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) wees uit dat de helft van de stagiairs uit de proef ervoer dat zij een werkplek innamen van een betaalde werknemer. In dat geval zouden stagiairs minimaal het minimumloon moeten ontvangen en het leerproces moet altijd centraal staan. De FNV wil een basisbeurs die in reële termen minimaal gelijk is aan de basisbeurs uit 2015.

- Studenten die gebruik hebben moeten maken van het leenstelsel dienen gecompenseerd te worden.
- Bestaande studieleningen dienen tegen 0% rente afgelost te kunnen worden.
- De FNV pleit er voor dat bij stages altijd een stagevergoeding wordt uitgekeerd en dat het leerproces centraal staat. Wanneer een stagiair ingezet wordt als normale arbeidskracht moet minimaal het (volwassen) minimumloon worden betaald.

Inkomens gepensioneerden

Gepensioneerden zijn de afgelopen jaren achtergebleven in hun koopkrachtontwikkeling ten opzichte van werkenden. Deze achterstandspositie wordt voor veel gepensioneerden veroorzaakt door het langjarig niet-indexeren van de aanvullende pensioenen. Daarnaast komt dit onder andere door fiscale maatregelen en door de onvolledige indexatie van de AOW. Hierdoor is het de afgelopen 14 jaar niet gelukt om waar te maken dat de AOW, en waar aanwezig het aanvullend pensioen, mensen in staat stelt om hun welvaartsniveau van voor de pensionering grotendeels vast te houden. De FNV roept daarom de pensioenfondsen op om de aanvullende pensioenen met minimaal het inflatieniveau te indexeren, nu dit door het Transitie FTK in combinatie met de gestegen markrente bij veel fondsen mogelijk is, en zodra mogelijk tot het inlopen van de achterstallige indexatie over deze periode (her-indexatie).

Daarnaast is er een zorgelijk grote groep van 1,2 miljoen AOW'ers met een inkomen beneden modaal waarvan bijna een miljoen met alleen AOW. Het gaat om ouderen die weinig of geen aanvullend pensioen opbouwden.

Oudere ouderen (75-plussers), gepensioneerde gescheiden vrouwen en Nederlanders met een niet-westerse migratieachtergrond hebben vaak geen aanvullend pensioen en leven vaak alleen van de AOW of van minder. Een groeiende groep mensen in Nederland kampt met een AOW-gat doordat zij op latere leeftijd naar Nederland zijn gemigreerd.

Het meest effectieve instrument om armoede te beperken onder gepensioneerden is het verhogen van de AOW. Alleen AOW (dus zonder aanvullend pensioen) moet een leefbaar inkomen opleveren. Daarnaast kunnen de nadelige gevolgen van een AOW-gat beperkt worden door de criteria te versoepelen voor een Aanvullende Inkomen Ouderen-uitkering (AIO).

- De FNV wil dat de AOW wordt verhoogd.
- De criteria voor de AIO moeten worden versoepeld.

Regeringsplannen AOW

Het WML wordt extra verhoogd tussen 2023 en 2025. De AOW blijft na acties van de FNV, gekoppeld aan het minimumloon. Dat is een goede zaak, want de koppeling van de AOW aan het WML is van oudsher een verzekering dat senioren er na hun pensioen in de basis financieel niet op achteruitgaan, vergeleken met werkenden. De overheid is voornemens de koppeling van de AOW met het WML onder meer te financieren door de Inkomens Ondersteuning AOW (IOAOW) in de jaren 2023-2025 af te bouwen. De IOAOW is een vaste aanvulling op de AOW van € 26,38 per maand. Daarmee wordt de extra verhoging van in totaal 7.5% die tussen 2023 en 2025 plaatsvindt als gevolg van de koppeling van de AOW met het WML voor ruim 40% weer tenietgedaan. Hoewel de FNV blij is met de extra verhoging van de AOW, vindt hierdoor wel een indirecte ontkoppeling plaats van ruim 40%. Een indirecte ontkoppeling leidt niet tot een leefbaar inkomen en is voor de FNV onacceptabel.

Als je samenwoont als gepensioneerde krijg je een lagere AOW-uitkering dan wanneer je in je eentje woont. De FNV vindt de indirecte ontkoppeling van de AOW en WML onacceptabel.

Een sterkere eerste pijler voor een leefbare basis

Belangrijk verschil tussen AOW en aanvullend pensioen is dat de AOW direct wordt betaald uit premies en belastingen en dat het aanvullend pensioen gedurende het werkzame leven bij elkaar gespaard wordt en geïndexeerd wordt op basis van de vermogensopbrengst van dit spaarsaldo, wat onzekerheden met zich meebrengt. De FNV pleit er daarom al langer voor om de eerste pijler van het Nederlandse pensioenstelsel (de AOW) te versterken ten opzichte van de tweede pijler (het aanvullend pensioen). De AOW garandeert momenteel slechts het sociaal minimum. Er zijn momenteel relatief veel mensen die weinig aanvullend pensioen opbouwen. Denk hierbij aan zelfstandigen en flexwerkers, maar ook nog steeds aan vrouwen en mensen met een niet-westerse achtergrond. Een AOW op het niveau van een leefbaar inkomen is juist voor deze groep een oplossing voor een acceptabel pensioen.

Een hogere AOW betekent een andere verhouding tussen kapitaaldeckingsstelsel (aanvullende pensioenen) en omslagstelsel (AOW). Een omslagstelsel is goedkoper bij een lage rente. Een kapitaaldeckingsstelsel is juist goedkoop bij een hoge rente. Een andere verhouding tussen omslagstelsel en kapitaaldeckingsstelsel vermindert daarmee het risico van schommelingen in de rentes. Ook biedt het de mogelijkheid om risicovoller te beleggen, wat de prijs van het aanvullend

pensioen kan reduceren. Een kleiner aandeel van het kapitaaldekkingsstelsel kan ertoe bijdragen dat er minder pensioenpremies afgedragen hoeven te worden. Ook is dan minder belastingaftrek nodig.

Een stelsel waarbij een leefbaar inkomen op basis van de AOW het uitgangspunt is, impliceert ook dat allerlei belastingvoordelen voor verschillende doelgroepen niet meer nodig zijn. Belastingheffing over inkomen zal dan strikt volgens het principe 'sterkste schouders, zwaarste lasten' kunnen plaatsvinden. Dan kan de inkomstenbelasting ook eenvoudiger verlopen. Hierbij kan dan een progressief tarief gelden met verschillende belastingschijven gerelateerd aan de hoogte van het inkomen. Er wordt dan geen onderscheid meer gemaakt naar onder meer leeftijd en het werknemer zijn of zelfstandige. De huidige verschillen in de ontwikkeling tussen minimumloon, uitkeringen en AOW worden nu voornamelijk fiscaal bepaald. Daar kan dan een einde aan komen. Het principe van 'sterkste schouders, zwaarste lasten' impliceert ook dat inkomsten uit kapitaal zwaarder belast moeten worden. Daarnaast kan het zwaarder belasten van verbruik bijdragen om de tarieven in de inkomstenbelasting op een acceptabel niveau te houden.

- De AOW alleen moet een leefbaar inkomen opleveren en niet een sociaal minimum. De FNV pleit voor verhoging van de AOW.
- Vereenvoudiging van de inkomstenbelasting is mogelijk als de AOW een leefbaar inkomen oplevert.
- Inkomsten uit kapitaal en verbruik moeten zwaarder worden belast om de tarieven in de inkomstenbelasting acceptabel te houden.

Uitwerken pensioenakkoord

De lage rentes van de afgelopen jaren zijn een belangrijke oorzaak van het achterwege blijven van de indexatie van aanvullende pensioenen. Het huidige pensioenstelsel poogt veel 'boekhoudkundige' zekerheid te bieden. Dit vergt grote reserves van pensioenfondsen en maakt pensioenen bovendien erg kostbaar. Om het huidige pensioenstelsel toekomstbestendig te maken, is in 2019 het pensioenakkoord afgesloten. Kabinet en sociale partners zijn bezig met het uitwerken van dit akkoord. Uiterlijk in 2027 zal het nieuwe pensioenstelsel worden ingevoerd.

Een belangrijk voordeel van het nieuwe pensioenstelsel is dat indexatie van pensioenen makkelijker gerealiseerd kan worden. De FNV wil dat indexatie van pensioenen zo snel mogelijk wordt hervat. Een eerste succes is daarbij door de lobby van de FNV al behaald: pensioenfondsen zullen met terugwerkende kracht vanaf 1 januari 2022 de pensioenen al kunnen verhogen bij een dekkingsgraad van 105% in plaats van 110%. In 2023 heeft de oplopende rente ervoor gezorgd dat meer pensioenfondsen de indexatie kunnen opvoeren. De oplopende inflatie maakt die hogere indexatie ook broodnodig om de reële waarde van het pensioen in stand te houden.

- De FNV zet zich in voor een aangepast financieel toetsingskader (FTK) dat indexaties van de pensioenen mogelijk maakt en kortingen van pensioenen kan voorkomen.

De kosten van wonen

De wooncrisis was onontkoombaar. Een groeiend deel van ons inkomen gaat op aan woonlasten. Mensen met onmisbare beroepen vinden steeds moeilijker een woning in de buurt van hun werk. Veel jongere én oudere mensen zoeken een betaalbare woning, maar zitten klem. Deze problemen komen niet uit de lucht vallen. Ze zijn het gevolg van politieke keuzes. De volkshuisvesting uitkleden en tegelijk pandjesbazen alle ruimte geven, is een bewuste keuze. Het kan ook anders, beter, menselijker. Wonen heeft een belangrijke relatie met het inkomensbeleid, omdat besteedbaar

inkomen en woonlasten communicerende vaten zijn. Woonlasten mogen nooit meer dan 25% van het netto-inkomen bedragen. Dat betekent dat vooral de woonlasten voor huurders omlaag moeten.

Stijgende rentes, hoge inflatie en hoge energierekeningen zetten de inkomens zwaar onder druk en zorgen ervoor dat woonlasten voor veel mensen moeilijk te dragen zijn. Maatregelen die eenvoudig genomen kunnen worden moeten snel genomen worden. Dat betekent dat huren alleen omhoog mogen als het energielabel van de woning minimaal C is. Daarnaast moeten woningen met een D, E, F of G energielabel worden bestempeld als 'in gebreke', zodat huurders een korting op de huur kunnen bedingen en verhuurders gestimuleerd worden eenvoudige isolatiemaatregelen te nemen.

Het voornemen om de inkomensafhankelijke huurverhoging ook door te voeren voor gepensioneerden die in een sociale huurwoning wonen, vindt de FNV onwenselijk. Gepensioneerden kunnen moeilijk hun inkomen aanpassen aan de hogere lasten die deze inkomensafhankelijke huurverhoging met zich meebrengt. Het overstappen naar een koopwoning is ook geen optie meer voor de meeste gepensioneerden. De invulling die de inkomensafhankelijke huurverhoging nu heeft gekregen beschermt de middeninkomens overigens ook onvoldoende tegen te hoge woonlasten. Daarom vindt de FNV dat de hele regeling op de helling moet.

Maar er is veel meer nodig. Stijgende woonlasten vragen om structurele aanpassingen van het woonbeleid. De FNV heeft deze verwoord in de Woonvisie, die in 2021 in het FNV Ledenparlement is vastgesteld. Voor de lange termijn aanpak van stijgende woonlasten wordt daarom volop ingezet op:

- Woonlasten onder 25% van het inkomen. De woningmarktpositie van starters en jongeren heeft hierbij nadrukkelijk aandacht.
- Huurkorting voor slecht geïsoleerde woningen.
- Geen inkomensafhankelijke huurverhoging voor gepensioneerden.
- Geen verdere verslechtering van de woningmarkt. Stop met een neoliberale benadering van het wonen en neem als overheid de verantwoordelijkheid (art. 22.2 Grondwet) om ervoor te zorgen dat iedereen in Nederland een fatsoenlijk thuis heeft.
- Het van toepassing verklaren van het huurprijsbeleid van de Rijksoverheid op particuliere verhuurders. Woningzoekenden die niet zelf een woning kunnen kopen en niet terecht kunnen bij een woningcorporatie zijn vaak aangewezen op een particuliere verhuurder.
- Afname van het tekort aan woningen. De Rijksoverheid moet ervoor zorgen dat ook mensen met een middeninkomen een woning kunnen kopen. Daarnaast moeten ook huishoudens met onzeker werk in de gelegenheid worden gesteld om een hypotheek te kunnen krijgen.
- Zorg voor een eerlijk systeem van toeslagen, waaronder de huurtoeslag. Maak het mogelijk om deze huurtoeslag ook direct aan de verhuurder ter beschikking te stellen om zo schuldenproblematiek en huisuitzetting tegen te gaan.
- Vergroot de verantwoordelijkheden van corporaties, zoals inhoud geven aan de zorgplicht. Laat corporaties een bredere groep huisvesten.
- Zorg voor doorstroming op de woningmarkt. Stel bijvoorbeeld een landelijk fonds 'verhuizen voor ouderen' in. Ouderen die dat willen kunnen zo verhuizen naar een passende woning als ze een gezinswoning achterlaten. Het fonds voorziet in verhuiskosten en eventueel in een vergoeding om te wennen aan een hogere huur. Ook de corporaties leveren een bijdrage aan het betaalbaar houden van de nieuwe huur om zo de doorstroming te bevorderen.
- Het met spoed ontwikkelen van nieuwe woonvormen voor senioren, tussenvormen tussen zelfstandig wonen en verpleeghuis.
- Meer geld voor gemeenten voor woningaanpassingen voor ouderen die langer zelfstandig willen blijven wonen in de wijk waar ze zich thuis voelen.
- Verhoog de kans van jongeren en zzp'ers op financiering voor een woning.
- Een goede compensatie voor studenten die een studieschuld hebben opgebouwd als gevolg van het leenstelsel. Op dit moment is het voor studenten die afstuderen met een studieschuld als

gevolg van het leenstelsel veel moeilijker geworden om een hypotheek aan te vragen. Een goede compensatie moet ervoor zorgen dat zij weer de mogelijkheid krijgen om een hypotheek aan te vragen.

- De FNV is van mening dat bewoners uit Groningen en Drenthe, die ten gevolge van de gaswinning schade hebben aan hun onroerende goederen, een goede en snelle compensatie moeten krijgen. De schadeafhandeling dient uitgevoerd te worden door onafhankelijke taxateurs, zonder mogelijkheid van bezwaar en beroep door de Staat en betrokken instanties.

Zorgkosten

Een steeds groter deel van het bbp en ons inkomen geven we uit aan zorg. En dat gaat de komende jaren alleen maar verder toenemen. Steeds meer leden van de FNV komen door de oplopende uitgaven aan zorg in de problemen met rondkomen. Beheersbare en sociale verdeling van de zorglasten is daarom van groot belang.

Op de korte termijn stelt de FNV daarom de volgende concrete maatregelen voor:

- De eigen bijdrage in de zorg moet worden afgeschaft
- De tandartskosten moeten weer onderdeel worden van het basispakket

Nu ontvangen veel mensen zorgtoeslag, dat is ook noodzakelijk om de zorgkosten te beheersen. Momenteel krijgen nog circa 4,5 miljoen mensen een zorgtoeslag. Hiermee is dit een stelsel van onnodig rondpompen van geld geworden. Voor iemand die een zorgtoeslag ontvangt, geldt dat een euro meer verdienen leidt tot 13,5 cent lagere zorgtoeslag. Dit is een onwenselijk en ingewikkeld systeem. De FNV wil dat een vast percentage van de zorgkosten uit de algemene belastingheffing wordt gefinancierd, dat zorgpremies omlaag gaan en inkomensafhankelijk worden, zodat zorgtoeslag niet meer nodig is. De komende jaren wil de FNV bekijken of en hoe een verdere aanpassing van het zorgsysteem er uit moet zien om de zorgkosten sociaal en betaalbaar te houden.

Minder ongelijkheid door een eerlijk belastingstelsel voor en door iedereen

2021 was het jaar waarin het kabinet-Rutte III viel over de toeslagenaffaire. Werknemers die gebruik maakten van kinderopvangtoeslag konden sinds 2007 geconfronteerd worden met de verplichting tot terugbetaling van (een deel van) de eerder door hen ontvangen kinderopvangtoeslag. Voor veel gezinnen betekende dit dat ze financieel aan de grond kwamen te zitten, hun huis moesten verkopen of hun baan moesten opzeggen. Burgers stonden machteloos tegenover de overheid, die de burger pas vertrouwde als onschuldig bewezen was. In diezelfde periode hadden veel multinationals het steeds makkelijker om via het Nederlandse belastingstelsel hun winsten tegen zeer lage belastingtarieven veilig te stellen.

Een belastingstelsel dat de rijken en het bedrijfsleven vertrouwt, niet controleert en onbelast laat en de harde werker wantrouwt, moet nu op de schop.

Dat betekent dat mensen niet langer afhankelijk moeten zijn van toeslagen, doordat kinderopvang voor iedereen betaalbaar is, en bij voorkeur gratis.

Het belastingstelsel vormt de basis voor de herverdeling van inkomens in Nederland. Die herverdeling kan nog een stuk socialer en beter. Daarom moet het belastingstelsel wat de FNV betreft op veel punten worden aangepast. In oktober 2022 heeft het Ledenparlement van de FNV daarover een nieuwe visie besproken. Een eerlijke bijdrage van bedrijven, een hoger minimumloon, minder toeslagen in ruil voor meer basisvoorzieningen, drie schijven in de inkomstenbelasting en meer

aandacht voor het vermogen, vormen belangrijke elementen in deze belastingvisie. Met de belastingvisie in de hand zet de FNV in op vermindering van de ongelijkheid.

We zien dat in Nederland een onevenredig groot deel van het verdiende inkomen toevalt aan de factor kapitaal, wat onder meer leidt tot een steeds verder dalende Arbeidsinkomensquote (AIQ). Bovendien wordt de factor kapitaal fiscaal veel vriendelijker behandeld dan de factor arbeid. Zo zijn de tarieven van de vennootschapsbelasting laag en die voor het MKB extra laag. De hoge winsten (en te lage lonen) gecombineerd met een lage belasting op winsten hebben er de afgelopen tien jaar toe geleid dat het vermogen van Directeur-Grotaandeelhouders verdubbeld is tot 400 miljard euro. Uitgangspunt voor een beter belastingstelsel moet daarom een gelijke belasting van arbeid en kapitaal zijn. Voor box 2 en box 3 lijkt dat ook binnen afzienbare tijd goed realiseerbaar te kunnen zijn.

Stop de stijgende ongelijkheid in bruto-inkomen

We zien dat de ongelijkheid in de samenleving nog steeds toeneemt. We moeten de strijd tegen ongelijkheid voor een belangrijk deel aan de cao-tafel winnen! Want het is vooral de ontwikkeling van het bruto-inkomen die tot steeds meer ongelijkheid leidt. Door de oplopende bruto-inkomensongelijkheid heeft de overheid steeds meer belastingmiddelen nodig om het uiteindelijke besteedbaar inkomen, via onder andere toeslagen, nog redelijk stabiel te houden. De afgelopen jaren hebben de opeenvolgende kabinetten ervoor gekozen deze extra belastingmiddelen uit de belasting op arbeid (zowel inkomstenbelasting als werkgeverslasten) te halen. Anders gezegd is er steeds meer belastingdruk op de loonruimte komen te liggen, wat een drukkend effect heeft op de loonontwikkeling. Minder ongelijkheid in de bruto-inkomensverdeling betekent dat de overheid minder belastingmiddelen hoeft in te zetten om de ongelijkheid in het besteedbaar inkomen niet verder op te laten lopen. Ook de ontwikkeling van uitkeringen en de AOW is gebaat bij een goede stijging van het bruto-inkomen, omdat deze daarop gebaseerd is.

Eerlijke belasting van vermogen

Toenemende ongelijkheid komt lang niet altijd alleen door inkomen. Hoe zit het bijvoorbeeld met de invloed van het vermogen van mensen? Opnieuw is het vermogen van de 500 rijkste Nederlanders enorm toegenomen. Waar het voor grote groepen steeds lastiger wordt om van een dubbeltje een kwartje te maken, houden de rijksten ondanks de coronacrisis de vaart erin. Hun vermogen nam met 3,5% toe in 2020 en ook in 2021 en 2022 zorgden hoge beurskoersen voor een flinke toename van het vermogen. Het CBS ziet waardestijging van bezit niet als een bron van inkomsten maar als een vermogensoverdracht. Dat dat vermogen vervolgens bij verkoop van dat bezit geconsumeerd kan worden, wordt niet beschouwd als inkomen. Huishoudens zonder huis of zonder aandelen die in waarde stijgen, missen deze mogelijke bron van inkomen.

De FNV is van mening dat enige vermogensongelijkheid niet problematisch is, maar dat de huidige schever wordende verdeling van vermogen in Nederland tot steeds meer problemen leidt.

De bestrijding van de stijging van de vermogensongelijkheid is complex en vergt een nationale en internationale aanpak. De belastingvisie van de FNV, die in 2022 is vernieuwd, doet veel voorstellen om de groei van de vermogensongelijkheid te beperken.

Wanneer werkelijke vermogensopbrengsten zouden worden belast op een gelijk niveau als het inkomen uit arbeid, zou dat vele miljarden opleveren. Het gaat hierbij om vermogensopbrengsten die nu onder box 1, 2 en 3 vallen. Als de vermogensopbrengsten gelijk belast worden als inkomen uit arbeid, dan gaat het in box 1 om 32 miljard euro aan extra belastinginkomsten, in box 2 om 3,5 miljard euro en in box 3 om 1,5 miljard euro extra. Eerlijkere belasting van vermogen kan dus veel geld vrijmaken voor inkomensondersteuning van lagere inkomens en lagere lasten op arbeid en voor gerichte investeringen in de publieke sector en in de inkomstenontwikkeling van werkenden in de publieke sector.

- Met de nieuwe belastingvisie van de FNV gaan we werken aan een gelijke belasting van arbeid en kapitaal, waarmee gerichte investeringen in de inkomensondersteuning van lagere inkomens en in de publieke sector mogelijk worden.

Stop de stijgende ongelijkheid in lokale lasten

In de discussie over inkomensongelijkheid wordt niet gekeken naar veel indirecte verplichte lasten en de verdeling daarvan. Bekend is dat de lagere inkomensgroepen relatief gezien veel meer kwijt zijn aan zogenaamde indirecte belastingen. We hebben het dan bijvoorbeeld over BTW en accijnzen, maar ook over gemeentelijke belastingen. Deze belastingen zijn qua hoogte in de meeste gevallen onafhankelijk van de hoogte van het inkomen en dus relatief hoog voor de lagere inkomensgroepen. Deze indirecte belastingen nemen bovendien in omvang schrikbarend snel toe doordat gemeenten steeds krapper bij kas zitten. De gemeentelijke lasten zijn sinds het begin van 2020 elk jaar met meer dan de loonstijging toegenomen. Bovendien, zo laat onderzoek van het Nibud zien, is de verdeling van lokale lasten steeds schever aan het worden, terwijl koopkrachtplaatjes altijd uitgaan van een gemiddelde. Er is daardoor een groep ontstaan die structureel te maken heeft met inkomensproblemen, maar niet zichtbaar is in het politieke debat. Een zesde van de huishoudens met een laag inkomen heeft geen idee of ze recht heeft op lokale toeslagen.

Om financiële ruimte te vinden voor een socialer beleid in lokale lasten is de FNV van mening dat er nog meer rekening moet worden gehouden met het vermogen van burgers. De Onroerend Zaak Belasting (OZB) moet in Nederland uniformer worden toegepast en verhoogd om ruimte te creëren voor sociaal gemeentelijk beleid. Op dit moment varieert de OZB-belasting voor eigenaren van woningen behoorlijk. In Amsterdam wordt een tarief betaald dat meer dan 4 keer lager is dan in Groningen.

- De FNV is van mening dat lokale lasten een veel socialere inkomensafhankelijke grondslag moeten krijgen dan nu het geval is.
- Zwaardere belasting van vermogen via de OZB-belasting is op lokaal niveau een van de manieren om socialer lokaal beleid te financieren.

Inkomenszekerheid in de cao

Een niet onbelangrijk deel van de inkomenszekerheid wordt via de cao geregeld door aanvullingen op de wettelijke sociale zekerheid. De omvang van deze aanvullingen staat in veel cao's onder druk. In een periode waarin de inkomens van mensen onder druk staan zijn deze regelingen in de cao's uiterst waardevol. De FNV zal daarom de inkomensondersteunende secundaire arbeidsvoorwaarden in de cao zorgvuldig in stand houden.

De FNV voert al jaren actie om de inkomenszekerheid van mensen met een onzekere contractvorm te verbeteren. Naast hun onzekere contract worden zij nog steeds uitgesloten van bepaalde arbeidsvoorwaarden. Een voorbeeld daarvan is het deel mogen nemen aan winstdelingsregelingen in de cao. De FNV wil dat alle werknemers onafhankelijk van de contractvorm recht hebben op een deel van de winst van het bedrijf waar zij werken.

Tot slot

Dit is de meerjarenvisie van de FNV op het Inkomensbeleid. Per jaar bepalen we speerpunten voor wat we het komende jaar willen bereiken. Daarbij is deze visie het uitgangspunt.

Utrecht, november 2023